

Kratki uvod u policijsko postupanje tokom javnih okupljanja

Vodič za praktičare

Francusko izdanje:

*Maintien de l'ordre lors des rassemblements publics –
Brève introduction à l'intention des professionnels*

*Ovaj prevod je pripremljen uz finansijsku podršku
Evropske unije i Vijeća Evrope. Sadržaj je isključiva
odgovornost autora i ni u kom slučaju ne predstavlja
zvanične stavove Evropske unije ili Vijeća Evrope.*

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je odobrena, osim u komercijalne svrhe, sve dok se čuva cjelovitost teksta, odlomak se ne koristi izvan konteksta, ne pruža nepotpune informacije ili ne dovodi na drugi način u obmanu čitaoca u pogledu prirode, opsega ili sadržaja teksta. Izvorni tekst uvijek mora biti priznat na sljedeći način "© Vijeće Evrope, 2023". Svi ostali zahtjevi koji se tiču reprodukcije/prevoda cijelog ili dijela dokumenta, trebaju se uputiti Direktoratu za komunikacije Vijeća Evrope (F- 67075 Strasbourg Cedex ili na email publishing@coe.int). Sva ostala prepiska koja se odnosi na ovu publikaciju treba biti upućena na adresu Cooperation in Police and Deprivation of Liberty, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. + 33 (0)3 88 41 20 00 23, Email: Horizontal.Facility@coe.int.

Naslovnica i prelom:
Odjel za za izradu dokumenata i publikacija (SPDP),
Vijeće Evrope

Fotografije: © Shutterstock

© **Vijeće Evrope, maj 2023.**

Sva prava zadržana.
Licencirano Evropskoj uniji pod uvjetima.

Sadržaj

PREDGOVOR	9
UVOD	11
Zašto je potrebna ova publikacija	11
Šta je okupljanje ili skup?	15
Periodična okupljanja	17
Saradnja sa organizatorima	18
Saradnja sa zajednicom	20
Povjerenje	20
Saradnja sa medijima	21
KORACI KOJI SE PODUZIMAJU U POLICIJSKOM POSTUPANJU TOKOM JAVNIH OKUPLJANJA	24
Planiranje	25
Operativni rad	25
Izazovi	26
UPOTREBA SILE	30
Shvatanje upotrebe sile	32
Prevazilaženje frustracije	34
Prevazilaženje straha i tjeskobe	34
O PRIVATNOSTI	36
Operacije „pred očima svijeta“	37
Zaustavljanje i pretresanje	37
DEESKALACIJA	40
Dinamika mase	41
Suzbijanje nasilja	41
Razlikovanje	42
Kontrademonstracije	43
Odgovornost	45
OPREMANJE I OSPOSOBLJAVANJE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA	46
Posmatrači i monitori	48
Obuzdavanje učesnika	50
Razilaženje učesnika	50
Spremnost na učenje iz iskustva	51
ZAKLJUČAK	52

Predgovor

Autori ovog vodiča posjeduju bogato lično i profesionalno iskustvo u policijskom postupanju tokom javnih okupljanja i njihovoj dinamici u Evropi i drugim dijelovima svijeta. Zahvaljujući svom višedecenijskom iskustvu spoznali su neupitnu istinu koju i sama policija ponekad zanemaruje, a to je da rad policije predstavlja kamen temeljac demokratskih društava i omogućava praktično ostvarivanje ljudskih prava u svakodnevnom životu. Jednostavno rečeno, rad policije ako se obavlja u skladu sa profesionalnim standardima, koji su usklađeni sa obavezama poštivanja ljudskih prava, čini život boljim za sve nas, uključujući i samu policiju. Svijest o tome opredijelila ih je da svoje vještine, znanja i iskustva podijele s drugim kolegama u svrhu unapređenja rada policije kroz intenzivnu saradnju sa policijskim službenicima i provođenje obuka za policijske službenike u zemljama članicama Vijeća Evrope. Želja autora je da podignu svijest među kolegama policijskim službenicima o zakonskoj obavezi poštivanja ljudskih prava u radu policije i njenoj ključnoj ulozi u efikasnom policijskom postupanju i doprinosu jačanju podrške i povjerenja zajednice u ostvarivanje pravde i vladavinu zakona. Obuka policijskih službenika o ljudskim pravima često se zasniva na akademskom i pravosudnom pristupu. Takvi pristupi ne idu uvijek u korak sa svakodnevnim aktivnostima i stvarnim iskustvima policijskih službenika i premda su naučno i zakonski opravdani, ne doprinose značajno razvoju praksi koje su usklađene sa ljudskim pravima za dobrobit onih na koje najviše utiče rad policije. Ovim vodičem želi se osigurati lako dostupan, jednostavan i ekonomičan alat za učenje koji može značajno unaprijediti policijsku praksu.

Autori su svjesni da čest uzrok lošeg rada policije i pretjerane upotrebe sile tokom policijskog osiguranja javnih okupljanja nisu moralne slabosti niti lični nedostaci policijskih službenika, već nedovoljno znanje, ograničene vještine i neodgovarajuća osposobljenost ili obučenosť.

Neiskustvo i neinformisanost o raspoloživosti različitih opcija i taktika koje se mogu primijeniti mogu dodatno povećati rizik od nepropisnog

postupanja i zloupotrebe ovlaštenja. Međutim, policijsko postupanje tokom javnih skupova, zbog njihove izuzetne važnosti, ne smije biti loše. Javni skupovi su u samoj srži temeljnih sloboda koje omogućavaju razvoj dinamičnih, pluralističkih demokratija. Policija treba omogućiti ostvarivanje prava na okupljanje i pri tome u očima javnosti treba biti pravična, nepristrasna i poštovati prava svih građana.

Uzimajući u obzir sličan kontekst u ranijoj publikaciji Vijeća Evrope pod naslovom „Kratak uvod u vođenje informativnih razgovora i ispitivanja tokom istrage – praktični vodič“, sve članice su se složile da je neophodno da i ovaj vodič bude kratak i jednostavan. Namjera je ista, da se izradi praktikum koji će policijskim službenicima biti lako dostupan, razumljiv i primjenjiv. Naravno da ovi kratki “vodiči” nikako ne zamjenjuju detaljnije i ciljane programe obuke koji opširnije obrađuju različite elemente, izgradnju vještina i praktične scenarije. Svrha vodiča je da se popune praznine tamo gdje takvi programi nisu dostupni ili su ograničeni u obimu i sadržaju zbog značajnog nedostatka sredstava za finansiranje policijskih obuka. Policijski službenici koji individualno slijede principe i prakse navedene u ovom vodiču i, što je najvažnije, brinu se da te iste principe i prakse poštuju službenici koje raspoređuju i kojima rukovode, najviše će doprinijeti efikasnijem radu policije. Od jednake je važnosti što će upravo oni također graditi i održavati povjerenje zajednice u policiju i demonstrirati odgovornost policije upravo u situacijama kada su odnosi sa građanstvom napeti i poljuljani. Zaštita građanstva i poštivanje obaveza u pogledu zaštite ljudskih prava, čak i u kontekstu provokacija i nasilja, glavna su odlika policijskih snaga zasnovanih na vladavini prava. Policijski službenici trebaju imati na umu da je njihov posao zaštita građana i poštivanje ljudskih prava uz očuvanje javnog reda. To nije lak zadatak. Uspostavljanje odgovarajuće ravnoteže između ovih elemenata je cilj kojem svaki policijski službenik mora težiti.

Uvod

Na samom početku je važno istaći šta ovaj vodič nije, a šta jeste. Iako se u velikoj mjeri oslanja na stručna istraživanja i sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud), ovo nije akademska rasprava niti pravni tekst. Ovo je, kako i sam naslov kaže, vodič za praktičare. Namijenjen je policijskim službenicima koji će obavljati dužnosti vezane za omogućavanje javnih okupljanja i upravljanje javnim okupljanjima. U vodiču je težište stavljeno na informisanje i podsjećanje svakog policijskog službenika o njegovim odgovornostima i o tome kako se te odgovornosti najbolje mogu ispuniti. Cilj vodiča je ujedno da se policijskim službenicima pruži okvir principa za stručno i efikasno policijsko postupanje uz poštivanje ljudskih prava.

Pri izradi ove publikacije autori su se oslanjali na iskustvo Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), praksu Evropskog suda za ljudska prava i iskustva drugih tijela Vijeća Evrope, kurseve obuke i priručnike domaćih policijskih koledža u evropskim zemljama, akademska istraživanja i nalaze, izvještaje tijela za zaštitu ljudskih prava, sigurnosnih organizacija, policijskih nadzornih tijela i nevladinih organizacija, te mnoštvo drugog materijala koji je dostupan u javnom domenu. Pojedinačni radovi nisu referencirani isključivo u svrhu preglednosti i kako bi se izbjegla zasićenost teksta brojnim referencama. Autori otvoreno i slobodno priznaju doprinos drugih aktera, njihov rad, mišljenja i materijale, koji su nadopunili znanja i iskustva autora u izradi vodiča.

ZAŠTO JE POTREBNA OVA PUBLIKACIJA

Posljednjih godina svjedoci smo sve većeg broja javnih okupljanja u zemljama članicama Vijeća Evrope i šire. Broj okupljanja kojima se izražava aktivni protest značajno se povećao, kao i njihov obim, geografska rasprostranjenost te povodi i zabrinutosti zbog kojih se organizuju. Poticaj i motivacija za proteste su brojna socijalna, politička

i ekonomska pitanja, kao i trenutna situacija u pogledu stanja životne sredine, koja kod ljudi izazivaju sve veću zabrinutost. Svako od ovih pitanja sa sobom nosi različite dimenzije i jedinstvene izazove u pogledu očuvanja javnog reda i mira. Vi naravno niste odgovorni za rješavanje pitanja zbog kojih su organizovana okupljanja ili protesti i to nije vaš zadatak. Najveći izazov za vas kao policijskog službenika je da tokom očuvanja javnog reda i zaštite života i imovine ne rizikujete gubljenje povjerenja građana kojima služite i čija podrška vam je potrebna za uspješno obavljanje svakodnevnih dužnosti. Cilj ove publikacije je da se vama kao policijskom službeniku olakša upravo taj posao, odnosno da vam se omogući da bolje izbalansirate konkurentna prava, da poštuju zakon i održavate javni red, vodeći istovremeno računa da u tome ne izgubite povjerenje ljudi kojima služite. To ćete najbolje postići ako pažnju usmjerite na omogućavanje javnih okupljanja i suzdržite se od bilo kakve upotrebe fizičke sile osim kada je to prijeko potrebno.

Ne zaboravite da čak i kada postoji mogućnost nereda, to ne znači da se prava povezana sa javnim okupljanjem ne mogu nikako ostvariti. Država ima pozitivnu obavezu da omogući ostvarivanje tih prava. To znači da će biti situacija kada ćete morati da prihvatite da će vjerovatno doći do javnih nereda, ali da i dalje poduzimate korake kako bi omogućili okupljanje i njegovo odvijanje. Ovo je vrlo važno obzirom da je ostvarivanje prava na okupljanje i slobodu izražavanja od ključnog značaja za zdravlje svake demokratije.

LJUDSKA PRAVA

Ljudska prava su u samoj osnovi rada policije i, kao takva, nikada ih ne smijete doživljavati kao smetnju u obavljanju svoje uloge policijskog službenika. Vrlo često velikih broj kolega u policiji ljudska prava posmatra kao nešto što im otežava da rade svoj „posao“. Neki policijski službenici u ljudskim pravima vide prepreku koju moraju da prevaziđu ili zaobiđu kako bi postigli rezultat, umjesto da je ispunjavanje pa čak i prihvatanje obaveze da zaštiti ljudska prava put ka profesionalnoj i djelotvornoj policiji. Poštivanje ljudskih prava i poduzimanje mjera da se omogući njihovo ostvarivanje zapravo je primarni zadatak policije. Fokusiranje na postizanje tih ključnih ciljeva omogućit će vam da u svom radu budete što profesionalniji i efikasniji.

Imajte na umu da prema principima ljudskih prava država općenito

ima dvije vrste obaveza u pogledu prava. Jedna se može smatrati negativnom obavezom države da se ne miješa u ljudska prava bez legitimnog razloga, dok se druga može smatrati pozitivnom obavezom ili odgovornošću države da zaštiti i omogući ostvarivanje prava. Morate se pobrinuti da se obje obaveze ogledaju i kroz vaš stručni rad.

KOJA SE GLAVNA PRAVA OSTVARUJU OKUPLJANJIMA?

Ovaj vodič se prvenstveno bavi radom policije u vezi sa slobodom okupljanja i s tim povezanim slobodama. Ova sloboda je zajamčena brojnim međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava. Vaša zemlja je pristupila tim instrumentima, kao što je Univerzalna deklaracija UN-a o pravima čovjeka (član 20) i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (član 21). Ipak, našu pažnju ćemo usmjeriti na prava zajamčena Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (u daljem tekstu: Konvencija), koju su ratificirale sve zemlje članice Vijeća Evrope, čime su preuzele obavezu njene provedbe.

U skladu sa Konvencijom, prava koja se ostvaruju održavanjem javnih skupova su najčešće pravo na slobodu misli, savjesti i vjere (član 9), pravo na slobodu izražavanja (član 10) i pravo na slobodu okupljanja i udruživanja (član 11). Ova prava se smatraju temeljem demokratskog, tolerantnog i pluralističkog društva u kojem svaka osoba može javno da izrazi svoje mišljenje i gledišta i da ima priliku da utiče na druge i ostvari promjene. Neka gledišta nisu popularna. Ponekad neka gledišta mogu biti uvredljiva. Bez obzira na to, moraju se poštivati i zaštititi u našim demokratijama pod uslovom da ne potiču na mržnju, diskriminaciju i nasilje.

Prava koja se ostvaruju kroz javne skupove nazivaju se još i kvalifikovanim pravima i u određenim okolnostima mogu se ograničiti ili limitirati. Osnova za ograničenje ovih prava mora biti legitiman cilj kao što je javna sigurnost, sprečavanje nereda ili krivičnog djela i zaštita prava drugih. U posljednje vrijeme svjedoci smo da ograničenja okupljanja mogu biti legitimno i zakonito nametnuta u interesima zaštite javnog zdravlja. U skladu sa članom 17. Konvencije, građani se ne mogu oslanjati na svoja prava na slobodu izražavanja ili mirnog okupljanja kako bi ukinuli ili značajno ograničili prava drugih. Prava su vrlo često međusobno suprotstavljena zbog čega je neophodno uspostaviti odgovarajuću ravnotežu između njih u interesu pravičnosti i pravde.

Kako je predviđeno članom 2. Konvencije,

1. „Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. Niko ne može biti namjerno lišen života, osim kod izvršenja smrtne kazne po presudi suda, kojom je proglašen krivim za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.
2. Lišenje života nije u suprotnosti sa ovim članom ako proizilazi iz upotrebe sile koja je apsolutno neophodna:
 - a. u odbrani svakog pojedinca od nezakonitog nasilja;
 - b. prilikom zakonitog lišenja slobode ili sprečavanja bjekstva osobe koja je zakonito lišena slobode;
 - c. u akciji preduzetoj, u skladu sa zakonom, radi gušenja nemira ili pobune.“

To podrazumijeva ne samo zabranu nezakonitog lišenja života od strane države već državi nameće pozitivnu obavezu da zaštiti pojedince usvajanjem praktičnih i djelotvornih mjera zaštite. U kontekstu policijskog osiguranja javnih skupova, to znači da vi kao policijski službenik morate biti propisno opremljeni i adekvatno obučeni i da morate imati jasne upute o načinu upotrebe sile i okolnostima kada se sila može upotrijebiti, naročito ako se radi o potencijalno smrtonosnoj sili. To takođe policijskim službenicima nameće odgovornost za pravilno planiranje operacija kako bi ograničili svaku prijetnju po život.

Svi učesnici okupljanja takođe imaju pravo prema članu 3. da ne budu podvrgnuti mučenju ili bilo kojem obliku okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, kao i pravo prema članu 8. na poštivanje privatnosti u porodičnom i privatnom životu. Druga prava obuhvataju pravo na učešće u političkom i javnom životu, pravo na pravni lijek u slučaju kršenja ljudskih prava i pravo da se prema njima postupa dostojanstveno i sa poštovanjem. Vi trebate sagledati kako policijske operacije i ponašanje pojedinaca može utjecati na ova prava i da osigurate da je svako miješanje u prava zakonito, opravdano i srazmjerno. To se odnosi na sve učesnike svih okupljanja. Važno je imati na umu da čak i kada okupljanje nije miroljubivo od samog početka, odnosno kada prestane da bude miroljubivo, učesnici ne gube svoja prava osim onih prava koja su povezana sa mirnim okupljanjem. Njihova druga prava nisu pogođena i naravno, bez obzira na njihovo ponašanje oni zadržavaju pravo na zaštitu i sa njima se postupa dostojanstveno i sa poštovanjem.

ŠTA JE OKUPLJANJE ILI SKUP?

U Konvenciji nije data pravno prihvaćena definicija okupljanja ili skupa. Općenito se smatra da okupljanje podrazumijeva procesije, proteste, parade, zborove, okupljanja i pasivni protest (protest grupe koja odbija napustiti neki prostor). Obično se radi o grupi ljudi koji se namjerno i privremeno okupljaju da zajedno izraze svoje zajedničke vrijednosti, gledišta ili mišljenja. Povod za to može biti slavlje, komemoracija ili demonstracija i premda se obično dešava na javnom mjestu, također se može organizovati i na privatnoj imovini.

Okupljanja ili skupovi mogu tako imati više oblika. To može biti malo slavlje lokalnog fudbalskog kluba, članova njihovih porodica i navijača na kojem se okupilo ne više od stotinjak ljudi. Isto tako, okupljanja mogu biti protesti u kojima učestvuje hiljade protestanata od kojih je većina došla iz drugih područja i čak drugih zemalja. Primjer takvih okupljanja su skupovi na kojima se izražava protivljenje samitima zemalja G8 i G20.

Bez obzira na veličinu skupa, cilj učesnika ili nivo podrške javnosti prema skupu ili proteste protiv skupa, mnoge karakteristike i izazovi za vas kao policijskog službenika bit će potpuno isti.

Policija nedvojbeno ima dužnost da zaštiti javni red, ljude, imovinu i ljudska prava. To ne znači da policija treba da zanemaruje svoju primarnu dužnost omogućavanja javnog skupa, što uključuje i mirne proteste.

PRIJAVA SKUPA

U mnogim pravnim sistemima osobe koje žele organizovati okupljanje na javnom mjestu moraju to unaprijed prijaviti. Uobičajeno je da organizator u prijavi navede osnovne informacije kao što su kontakt podaci, svrha okupljanja, datum, vrijeme i mjesto okupljanja, očekivani broj učesnika, hoće li se javni skup organizovati u mjestu ili pokretu, hoće li biti korištena vozila, i koji će biti pravac ili smjer ako se radi o okupljanju u pokretu ili maršu. Ova prijava nije potrebna da bi se izdala dozvola ili odobrenje jer pravo na okupljanje već postoji. Prijava vam omogućava

efikasniju organizaciju okupljanja i zaštitu prava drugih te ublažavanje smetnji kako bi se građanima omogućilo da planiraju svoje aktivnosti ako će ih okupljanje ometati u ostvarivanju njihovih prava, kao što je pravo na slobodu kretanja.

Dostavljanje prijave ne smije se koristiti kao prilika da se ograniči sloboda okupljanja ili da se pokušaju nametnuti procedure koje su pretjerano birokratske ili otežavaju drugima ostvarivanje njihovih prava. Čak i kada prijava nije dostavljena, to ne predstavlja dovoljne osnove da tražite razilaženje skupa, osim ako nije bilo nepropisnog ponašanja učesnika. Takvo postupanje bi vjerovatno bilo nesrazmjerno i samim tim neopravdano.

Policijski službenici trebaju biti svjesni da čak i kada organizatori ne ispune zahtjeve dostavljanja prijave i time tehnički prekrše odredbe domaćih zakona, to ne znači da okupljanje nije mirno. Učesnici skupa za koji nije dostavljena prijava i dalje uživaju sva prava koja proizilaze iz prava na okupljanje predviđeno Konvencijom i od njih se ne bi trebalo zahtijevati da se razidu samo po tom osnovu. Od samog početka treba pretpostaviti da je okupljanje mirno sve dok se ne pojavi dokaz koji ukazuje na suprotno. Bit će situacija u kojima su okupljanja spontana i nedostaje im koordinacija i rukovođenje zvaničnih organizatora. Jasno je da u takvim okolnostima često izostaje formalna prijava okupljanja, ali je policijsko osiguranje i dalje potrebno.

PERIODIČNA OKUPLJANJA

Vjerovatno ćete se naći u situaciji da morate osiguravati niz periodičnih događaja, odnosno skupova koji se održavaju kao godišnji događaji ili se održavaju redovno, ali ih organizuju iste grupe ili organizacije. U takvim okolnostima trebali biste saradivati s organizatorima kako biste osigurali da se ovi događaji odvijaju uz minimalno ometanje prava drugih, ali i na takav način da se učesnicima maksimalno olakša ostvarivanje njihovog prava na slobodu okupljanja.

Jedan od načina da to postignete je saradnja sa organizatorom na promovisanju veće i efikasnije kontrole okupljanja osnaživanjem samih organizatora. Organizatori na taj način mogu da preuzmu svoj dio odgovornosti i smanje zahtjeve koji se postavljaju pred vaše resurse, odnosno vjerovatnoću da ćete morati intervenisati na način koji podrazumijeva bilo kakvu upotrebu sile. Ta saradnja se može odnositi na vašu edukaciju redara koje imenuje organizacija kako bi što bolje savladali efikasno planiranje i upravljanje skupom te rješavanje nastalih problema kao što su problemi koji se tiču zdravlja i lične sigurnosti. Organizatori će tako moći takođe da prvi direktno intervišu u rješavanju nepropisnog ponašanja učesnika i da se oslanjaju na pomoć policije samo kada njihova intervencija ne urodi plodom. Na taj način možete izgraditi vrlo pozitivan i kooperativan odnos sa organizatorima i umanjiti vjerovatnoću konfrontacije. U nekim slučajevima, policijske službe su čak organizatorima omogućile i privremeno korištenje mobilnih telefona kada oni nisu imali dovoljno sredstava za to. To je organizatorima i njihovim redarima omogućilo internu komunikaciju tokom događaja, direktnu komunikaciju sa policijom radi poboljšanja lične sigurnosti i slanje zahtjeva za policijskom intervencijom, odnosno traženje savjeta kada je to potrebno.

Naravno, osiguranje resursa i angažmana ovog nivoa ne bi trebalo biti dostupno samo onima koji organizuju periodične događaje. Tamo gdje je moguće dovoljno rano dobiti informacije o održavanju skupa, bilo bi poželjno, ako je izvodivo, ponuditi isti nivo podrške i tim organizatorima kako bi događaj bio što bolje organizovan i sa što višim nivoom lične sigurnosti.

Potreba za brzim reagovanjem

Danas se javno okupljanje može desiti brzo i uz najkraću najavu; u nekim situacijama neće ni biti formalne prijave policiji ili lokalnim organima vlasti. Razlozi za ova spontana okupljanja su raznovrsni i mogu uključivati umjetničko izražavanje, koje se često naziva i „fleš mob“¹ ili „smart mob“² motivisano političkim ili drugim razlozima. Protesti i demonstracije se isto tako mogu brzo desiti kada su vođeni konkretnim i trenutnim političkim, ekonomskim ili socijalnim pitanjem.

Ključna karakteristika svih ovih skupova je brza organizacija okupljanja velikog broja učesnika u vrlo kratkom vremenu, čak i u roku od nekoliko sati, korištenjem mobilnih telefona i platformi društvenih medija. Naglasak i fokus takvih okupljanja može se vrlo brzo promijeniti nakon što se skup formira. Policijski rukovodioci se stoga moraju prilagođavati situaciji na terenu kako bi mogli odgovoriti primjenom adekvatnih taktika. Ove situacije mogu biti vrlo dinamične i promjenjive. Takođe ćete trebati biti u mogućnosti koristiti društvene medije za komunikaciju ne samo s općom javnošću već i, što može biti presudno, sa potencijalnim učesnicima ili prosvjednicima, kako biste opovrgnuli glasine i objasnili svoje postupke te tako izgradili podršku i doprinijeli održavanju reda. Iako uvijek treba biti spreman reagovati na nasilje, nemojte pretpostaviti da su okupljeni već predisponirani za napad na osobe ili imovinu.

SARADNJA SA ORGANIZATORIMA

Možda neće uvijek postojati zvanični organizator događaja ili protesta sa kojim ćete moći razgovarati o vašoj ulozi u ostvarivanju njihovih prava

1 Flash mob (eng.) je grupa ljudi koji se iznenada okupe na javnom mjestu kako bi izveli kratki performans i potom se brzo razišli, često u svrhu zabave, satire ili umjetničkoj izričaja. Obično se organizuju putem društvenih medija, telefona ili viralnih email poruka.

2 Smart mob (eng.) je grupa čije se sposobnosti organizacije i komunikacije potaknuti digitalnom tehnologijom. Smart mob su posebno poznate po svojoj sposobnosti da se brzo mobilizuju.

i o tome kako najbolje iskoristiti raspoložive potencijale za osiguranje javnog reda i mira, uključujući i njihovu vlastitu sigurnost. Upotreba društvenih mreža i mobilnih telefona omogućava brže i spontanije okupljanje i uključivanje učesnika, bez ikakve prethodne, formalne najave policiji. Iako možda niste dobili najavu, to nije razlog da skup smatrate nelegitimnim i da ga počnete negativno procjenjivati. Može se raditi o mirnom okupljanju čije održavanje treba omogućiti. Trebate zadržati otvoren um i postupati na osnovu obavještajnih podataka.

Koliko god to bilo teško, apsolutno je neophodno da nastojite stupiti u kontakt sa organizatorima skupa. To možda neće uvijek biti moguće jer ovisno o prirodi skupa i ranijim odnosima sa policijom, organizatori mogu oklijevati da se uključe u bilo kakav vid diskusije. Međutim, kada imate komunikacijske kanale putem kojih možete saradivati sa organizatorima lakše će se stvoriti prilika za pregovaranje o ishodima koji će biti prihvatljivi za sve zainteresovane strane. Organizatorima treba predočiti pozitivne prednosti saradnje kako bi znali da nepristrasno radite na pružanju profesionalne policijske usluge čiji je cilj omogućavanje njihovog okupljanja. To vam ujedno pruža priliku da kontrolišete njihova očekivanja i da im date do znanja kako namjeravate osiguravati događaj. Sve to se oslanja na princip „bez iznenađenja“.

Tokom okupljanja morate imati spremna sredstva za komunikaciju i pregovaranje sa organizatorima ukoliko dođe do nepredviđenih situacija. Trebate razmotriti angažovanje osoblja sa specijaliziranim vještinama koje može intervenisati i pregovarati u slučaju incidenta, spustiti tenzije i mirnim putem riješiti problem. Taj zadatak nekada mogu preuzeti i policijski službenici koji rade u zajednici i uživaju kredibilitet i povjerenje učesnika skupa. Naravno, svi policijski službenici koju pružaju osiguranje skupa trebaju da znaju kako da komuniciraju sa poštovanjem i snose odgovornost za poduzimanje svih koraka za uključivanje javnosti tako da se umanju vjerovatnost nereda.

Možda će biti potrebno da se skup u određenoj mjeri ograniči u svrhu očuvanja javnog reda i mira i balansiranja prava svih. Kao što je to slučaj i sa upotrebom sile, sva takva ograničenja moraju također biti zakonita, neophodna i srazmjerna. Pored toga, ograničenjima se ne smije diskriminirati nijedna grupa niti pojedinac na osnovu njihovih karakteristika kao što su rasna pripadnost, boja kože, spol, vjerska, politička i druga ubjeđenja te nacionalno ili socijalno porijeklo.

SARADNJA SA ZAJEDNICOM

Trebaćete sarađivati sa zajednicom prije, za vrijeme i nakon osiguranja bilo kojeg javnog skupa. Zaista je vrlo bitno da budete svjesni važnosti odgovarajućeg postupanja u sve tri faze, tj. prije, tokom i nakon skupa, u svim aspektima vaše policijske operacije; na primjer, kada se radi o odnosu sa medijima, kako to utiče na određivanje policijskog postupanja u budućnosti i izvlačenje pouke iz stečenog iskustva. Sposobnost da se angažujete efikasno i vjerodostojno zavisit će od odnosa i povjerenja koje ste već gajili i uspostavili sa zajednicom. Uvidjet ćete da se „zajednica“ vjerovatno sastoji od nekoliko potencijalno manje pristupačnih zajednica, kao npr. zajednice koje okupljaju osobe iste etničke pripadnosti, seksualne orijentacije, vjere ili zajednice koje definiše neka druga karakteristika. Treba aktivno njegovati odnose sa liderima u zajednici i osobama koje imaju utjecaj i sposobnost širenja informacija i koje mogu doprijeti do članova zajednice do kojih se teže dolazi. Ako ih budete redovno informisali i omogućili im da oni vas informišu, veći će biti izgledi da će okupljanje koje osiguravate biti mirno.

POVJERENJE

Povjerenje je kamen temeljac odnosa između policije i javnosti. To je osnov na kojem se gradi saradnja koja je policiji neophodna ako želi biti efikasna u svom radu.

Povjerenje se teško i sporo stiče, a gubi brzo. Tako kaže i holandska izreka: „Povjerenje dolazi pješice, ali odlazi na konju.“ Jedan negativan postupak tokom policijskog osiguranja javnog okupljanja može ozbiljno narušiti odnos policije sa širom javnošću. Ukoliko vide da postupate nelegitimno, rizikujete da izgubite povjerenje što će ozbiljno poljuljati uvjerenje građana da se trebaju pridržavati vaših uputstava.

Bez iznenađenja

Policija tokom osiguranja događaja u očima javnosti treba djelovati što otvorenije. To je dio komunikacijske strategije kojom se informiše i angažira lokalna zajednica i oni na koje će na neki način uticati događaj kao i organizatori i učesnici događaja. Odnosi se uspostavljaju otvorenom i iskrenom komunikacijom jer tako uspostavljeni odnosi omogućavaju

sprečavanje i rješavanje nastalih sukoba. Iskrenost je ključna za izgradnju povjerenja. Ljudima se ne moraju sviđati policijske mjere predviđene za njihov događaj, ali ako razumiju njihovu osnovu i razloge te na koji način njihovo vlastito ponašanje može pozitivno doprinijeti tim mjerama, to otvara mogućnosti kojima se utiče na njihovu reakciju.

Stoga je vrlo važno da policija dijeli što više informacija bez ugrožavanja operacije. Naglasak treba da bude na percepciji među akterima da je policija zainteresovana za omogućavanje događaja, u onoj mjeri u kojoj je to moguće, uz zaštitu lične sigurnosti i sloboda svih građana. Policija nije neprijateljski raspoložena spram događaja već nastoji osigurati događaj uz što manje smetnji po druge. Na taj način se pridobiva podrška učesnika i omogućava im se da direktno intervenišu kada dođe do nedoličnog ponašanja.

SARADNJA SA MEDIJIMA

Još jedna značajna grupa aktera sa kojom morate saradivati su mediji, u različitim oblicima. Morat ćete uložiti resurse u izgradnju i održavanje pozitivnog radnog odnosa sa onim dijelovima medija koji najčešće pokrivaju javna okupljanja i imaju veliki uticaj. Putem medija kao komunikacijskog kanala od ključne važnosti za javnost policija može ojačati svoje kapacitete za sprečavanje i otkrivanje kriminala i održavanje javnog reda i sigurnosti zajednice. Iako se od policije očekuje da štiti pravo ljudi na poštovanje njihovog privatnog i porodičnog života i da određene informacije čuva povjerljivim, ona mora biti otvorena i transparentna koliko god je to moguće, što može podrazumijevati razmjenu informacija s medijima. Potrebna vam je medijska strategija koja će vam omogućiti da brzo i pozitivno odgovorite na pitanja i nedoumice. Općenito je najbolje da sva komunikacija ide preko vašeg ureda za odnose s medijima kako bi bili sigurni da su svi „na istoj strani“ i kako bi mogli pružiti informacije koje doprinose sticanju povjerenja i podrške javnosti.

Međutim, u svrhu pravovremenog ažuriranja informacija, korisno može biti da se ovlaste rukovodioci na terenu za odgovaranje na upite medija, pod uslovom da su obučeni za to u skladu sa prethodno dogovorenim smjernicama.

Policija treba biti svjesna ključne uloge medija u dinamičnoj demokratiji i aktivno raditi na podršci medijima u tačnom informisanju građana, u interesu javne sigurnosti i suzbijanja kriminala. Policija često medije doživljava kao neprijateljski nastrojene ili smatra da mediji nepravilno tretiraju policiju zbog čega odnosi mogu biti napeti ili otežani od samog starta.

Mediji se naravno ne bi trebali miješati u obavljanje vaših zakonskih dužnosti ili na neki drugi način ometati ili ugrožavati vaš rad. Do toga može doći kada fotografi žele da zauzmu mjesta koja su za njih najpovoljnija kako bi uhvatili „najbolji kadar“. Ako pozovete fotografe na saradnju prije događaja ili na sam dan događaja kada se sve dešava veoma brzo možete izbjeći da njihovo nastojanje da obave svoj posao ne ometa obavljanje vašeg posla. Istovremeno možete pokazati da poštujete njihov rad i da ste spremni da im pomognete da obave svoj posao, dajući im jasno do znanja da to ne može biti na uštrb sigurnosti javnosti ili policije. Poželjno je da na tim sastancima prisustvuju službenici policije za odnose sa medijima koji su dobro upoznati sa radom medija i zaduženi su za izgradnju pozitivnih radnih odnosa. U idealnom slučaju, tokom bilo kojeg skupa, akreditovani predstavnici medija treba da budu lako prepoznatljivi po odjeći (prsluci sa natpisom „press“). Prednost navedenog treba naglasiti medijima u okviru vaše komunikacijske strategije te im objasniti kako vam to omogućava da im pružite bolju podršku u njihovom radu.

Koraci koji se poduzimaju u policijskom postupanju tokom javnih okupljanja

U pamтите da policijsko djelovanje tokom svih okupljanja ima tri faze, tj. fazu prije, tokom i poslije okupljanja. Pravilno planiranje, realizacija i postupanje u sve tri faze od ključne su važnosti za vaš uspjeh u stručnom i efikasnom policijskom djelovanju, kako danas tako i u budućnosti. Osnovne karakteristike ovog procesa obrađene su u daljem tekstu.

PLANIRANJE

Policija je dužna da planira i provodi svoje aktivnosti tako da spriječi potrebu za pribjegavanjem sili, odnosno kada se upotreba sile ne može izbjeći, da osigura da je primijenjena minimalna sila. To znači da je neophodno da osigurate dovoljno resursa u skladu sa veličinom skupa, uzimajući u obzir sve eventualne prijetnje ili rizike. Zapamtite da je u planiranju važno definisati preciznu i djelotvornu komandnu strukturu sposobnu za efikasno, fleksibilno i blagovremeno vršenje kontrole i komuniciranje. Policijski službenici na terenu moraju dobiti potrebna uputstva kako bi mogli brzo reagovati na promjene situacije. To znači da moraju biti u mogućnosti da komuniciraju sa komandom i sa učesnicima.

Za vas će biti važno da što prije uspostavite kontrolu nad spornim dijelovima cijelog područja na kojem će se okupljanje vjerojatno održati. Na taj način ćete izbjeći potrebu da premještate ljude iz tih dijelova jer ste vi tu već uspostavili kontrolu i onemogućili okupljanje. Rani izlazak na teren vam ujedno omogućava da razgovarate sa zainteresovanim stranama, uključujući organizatore, i da ih upoznate sa svojim planovima dok nastojite osigurati da „nema iznenađenja“ u onome što vi i kolege namjeravate poduzeti da se omogući mirno okupljanje i zaštititi sigurnost svih strana.

U svom planiranju morate osigurati da policijski službenici znaju šta se želi postići i šta moraju poduzeti, zašto i kako. Oni moraju biti osnaženi i za davanje i za primanje informacija.

OPERATIVNI RAD

Neophodno je osigurati da se sav operativni rad vezan za prikupljanje obavještajnih podataka provodi u skladu sa zakonom. Također je neophodno osigurati da je razmotren rizik tog operativnog rada, odnosno da li mogu ugroziti ili zakomplicirati druge policijske operacije u vezi s predmetnim okupljanjem.

Prikupljanje obavještajnih podataka u vezi sa javnim redom i mirom ne znači prikupljanje političkih informacija. Ti podaci se prikupljaju kako bi se rukovodioci policije na vrijeme upoznao sa planiranim demonstracijama i kako bi dobio sve potrebne informacije o događaju: zašto se organizuje, koja je priroda problema, društveni kontekst, očekivani broj ljudi i njihovo stanje svijesti, mjesto okupljanja, je li planiran marš ili ne, cilj okupljanja i moguće mete (kao što su određene zgrade ili drugi skupovi).

Prikupljanje obavještajnih podataka

Dio odgovora na pitanje kako ćete realizovati svoju operaciju i prilagoditi je u stvarnom vremenu leži u obavještajnim podacima kojima već raspolazete i onima koje ćete prikupljati tokom događaja. Naravno, obavještajni podaci nikada nisu potpuni i nude samo dio odgovora. Upravo zbog toga što su ti podaci ograničeni, neki njihovi aspekti će biti upitni i možda ćete i dalje morati da se oslanjate na razumne pretpostavke. Ipak, neophodno je uložiti sve napore da se prikupe obavještajni podaci i to u kontekstu društvenog okruženja. Uspjeh toga ovisi o mnogim stvarima, uključujući i odnose između vaše policijske službe i javnosti. Nikada ne možete uložiti previše truda da osigurate da ovaj odnos bude čvrst i zasnovan na uzajamnom poštovanju. Bez obzira na metode prikupljanja obavještajnih podataka koje koristite za dobivanje informacija – uključujući korištenje javno dostupnih informacija ili informacija dobijenih operativnim radom – zajednica će uvijek biti vaš najvrjedniji resurs.

Iako obavještajni podaci imaju neprocjenjiv doprinos u vašem početnom policijskom planiranju, neophodno ih je stalno ažurirati u ovisnosti od dinamičnosti situacije, što utiče na nivo i prirodu rizika sa kojima ćete se susretati. Morate se pobrinuti da na raspolaganju imate mehanizme (kao što su obavještajni timovi) koji vam redovno dostavljaju informacije. Neophodno je da imate jasno uspostavljenu proceduru koja vam omogućava da distribuirate obavještajne podatke i njima upravljate kako oni pristižu i da osigurate da se koriste u operaciji za odabir taktičkih opcija i strateških pravaca.

IZAZOVI

Unatoč naporima da prikupite sve potrebne obavještajne podatke i dalje će biti dosta nepoznanica na dan događaja. Situacija se dodatno usložnjava kada niste unaprijed dobili najavu događaja ili je ta najava nepotpuna. To je za očekivati. Ishode je nemoguće predvidjeti čak i uz

najbolje obavještajne podatke jer okupljanja mogu biti vrlo dinamična i mijenjati se ovisno o raspoloženju i broju učesnika te odvijanju događaja.

Ranije postupanje

Policijski službenici se u svakoj situaciji vezanoj za javno okupljanje oslanjaju na ranije iskustvo. Pripadnici javnosti koji učestvuju u okupljanju već imaju formiranu percepciju o policijskom postupanju koja utječe na njihovu spremnost da sarađuju s policijom tokom javnog okupljanja. Ta percepcija može biti zasnovana na ranijem ličnom kontaktu s policijom, odnosno kontaktom drugih s policijom kojem su svjedočili direktno ili putem medija. Sve to određuje ozračje događaja. Stoga, ako ste svjesni postojanja negativne percepcije u zajednici ili određenih grupa u zajednici koje se dovode u vezu sa ranijim policijskim operacijama, trebate poduzeti korake ka izgradnji odnosa i međusobnog razumijevanja. Pokazivanje otvorenosti i poštovanja u svemu što radite pa i u ovom, uveliko će doprinijeti postizanju ovog cilja.

Fotografisanje i video snimanje

Fotografisanje i video snimanje ključni su alati u policijskom djelovanju tokom okupljanja. Oni mogu biti ključni izvor informacija za potrebe trenutne, ali i budućih operacija. Prvenstveno mogu poslužiti za identifikaciju osoba umiješanih u kriminalno postupanje te za prikupljanje informacija i dokaza koji vam mogu pomoći u istragama i kasnijim krivičnim gonjenjima. Takođe vam omogućavaju da ne intervenišete odmah kako biste riješili nedolično ponašanje ili identificirali prekršitelje, obzirom da to, u određenim okolnostima, može potpiniti napetost, pa čak i agresiju unutar samog skupa. Umjesto toga, možete se suzdržati i poduzeti naknadne aktivnosti u povoljnijem vremenskom okviru, a pristupiti odmah lišenju slobode gdje je to neophodno. U takvim okolnostima zajednica će brzo uvidjeti da se niste samo povukli i dopustili da se dogodi nedolično ponašanje i kriminal jer će se vijesti o hapšenjima i krivičnom gonjenju brzo proširiti nakon događaja. Ljudi će postati svjesni da takvo ponašanje nosi posljedice. Vaša komunikacijska strategija je jedan od načina za rješavanje ovog izazova, ali je neophodno da prije, tokom i nakon događaja građane informišete o svom postupanju u vezi sa prikupljanjem dokaza i istragama i da im date do znanja da ćete raditi na ostvarivanju pravde na način koji najbolje osigurava javni red i poštivanje zakona. U tu svrhu se

može pokazati korisnim da rasporedite timove na terenu za prikupljanje dokaza koji će biti opremljeni ručnim video rekorderima ili drugom opremom pomoću koje mogu obaviti taj posao.

Video snimci mogu biti posebno korisni u situacijama u kojima se iznose optužbe za nedolično ponašanje policije. Osim što su korisni za odbranu u postupcima u kojima su policijski službenici lažno optuženi, mogu se koristiti i za osporavanje zlonamjernih, lažnih ili jednostavno neosnovanih glasina o ponašanju policije općenito. Ovo je jedan od razloga zašto bi trebali razmisliti o dijeljenju video snimaka kojima raspolažete sa medijima ili drugim zainteresovanim stranama, ili javnosti putem društvenih medija ili vaše web stranice, pod uslovom da se time ne krše prava pojedinca na privatnost, povjerljivost i zakoni o zaštiti podataka.

Fotografije i video zapisi također pružaju dokaze o vašim policijskim operacijama koji su korisni za analizu operacije i izvlačenje pouka.

Upotreba sile

“ Od policijskih službenika pojedinačno se ne može očekivati da dosljedno donose ispravne odluke o upotrebi sile ako nisu u potpunosti svjesni svojih zakonskih obaveza da štite ljudska prava i ako nisu razvili istinski osjećaj za poštovanje dostojanstva svih ljudi. To su kritična pitanja kojima se treba pozabaviti u okviru obuke, radnih sastanaka i procjene rada službenika.

Ovlaštenje za upotrebu sile u građanskom društvu u gotovo svim slučajevima pripada isključivo policijskim službenicima. Policija uživa posebno povjerenje koje se ne smije olako iskorištavati. Građani su svjesni da vi kao policijski službenik prilikom obavljanja svojih svakodnevnih dužnosti, u određenim okolnostima možda morate upotrijebiti silu. Oni će svakako pozdraviti vašu mogućnost upotrebe sile kada je potrebno da zaštitite i odbranite njih ili druge u okolnostima u kojima su životi ili imovina ugroženi. Postoje načini na koje možete legitimno upotrijebiti silu, a da i dalje uživete povjerenje zajednice. Međutim, veoma često, okolnosti pod kojima se sila primjenjuje, a ne sama upotreba sile, mogu biti problematične i dovesti do gubljenja javne podrške. To čak u određenim okolnostima može izazvati neslaganje javnosti sa vašim

postupcima i motivisati druge da sami poduzimaju nasilne kontramjere. Kada djelujete skupa sa kolegama, upotreba sile može se pokazati kontraproduktivnom ako razbjesni masu i izazove neprijateljsku reakciju.

I vi i vaše kolege morate biti svjesni potrebe za zaštitom prava na život kada se radi o bilo kojem javnom skupu na kojem bi moglo doći do upotrebe sile, ali i potrebe da ljude tretirate s dostojanstvom i poštovanjem.

Kada razmatrate upotrebu sile, u obzir treba uzeti više različitih opcija koje su srazmjerne prijetnji s kojom se suočavate. Očigledno je da policijski službenici ne smiju tući ljude palicama kako bi utjecali na promjenu ponašanja kada se usmenim naredbama može postići isti cilj. U tom smislu, policijski službenici trebaju na raspolaganju imati više različitih opcija koje nisu smrtonosne. Čak i kada policija ima na raspolaganju različite taktičke opcije, vodene topove, gumene metke, šok bombe, suzavce, itd., i dalje je dužna izvršiti procjenu neophodnosti upotrebe bilo koje od tih opcija i njenu srazmjernost sa legitimnim ciljem koji se želi postići. Donošenje odluke o primjeni različitih taktičkih opcija i ovlaštenja obično su regulisani domaćim zakonima i/ili podzakonskim aktima. Operacije se stoga moraju planirati i kontrolisati pod nadzorom čvrste i transparentne komandne strukture unutar koje se koriste različite taktičke opcije. Kao što je važno biti svjestan situacija u kojima je neophodno upotrijebiti neki oblik sile, isto tako je važno znati kada treba prekinuti sa upotrebom sile i kada potreba za silom više ne postoji. Kako je objašnjeno u dijelu „Razlikovanje“, potrebno je rješavati samo one elemente koji su doveli do nepropisnog ponašanja bez ometanja miroljubivog ponašanja drugih učesnika.

Upotreba sile

Zakonske ovlasti za upotrebu sile u vršenju dužnosti glavna su karakteristika policijske profesije. Svaki policijski službenik je individualno odgovoran za upotrebu sile, pa iako ima diskreciono pravo da odluči kada da upotrijebi silu, legitimitet upotrijebljene sile ovisit će o vrsti sile, stepenu sile i okolnostima u kojima je upotrijebljena.

Vrsta sile koju upotrijebi policijski službenik može zavisiti od opreme koja mu je na raspolaganju. Ako se policijski službenici nađu u situaciji da moraju zaustaviti nasilje, a nisu opremljeni policijskim palicama i štitnicima, ali imaju

pristup vatrenom oružju, moguće je da će posegnuti za vatrenim oružjem u okolnostima u kojima bi manje smrtonosna sredstva bila dovoljna.

Policijski službenici moraju biti adekvatno opremljeni da odgovore na nasilje koje može izbiti tokom bilo kojeg javnog skupa. Također moraju biti adekvatno osposobljeni za rukovanje opremom koju su zadužili. U skladu sa datim okolnostima, policijskim službenicima možda će biti potrebne policijske palice, štitnici, gumeni meci, šok bomba, suzavac, vodeni topovi i druga nesmrtonosna sredstva.

Kada god se u okviru planiranja razmatra upotreba sile, neophodno je razmotriti i pružanje medicinske pomoći ako se za tim ukaže potreba.

SHVATANJE UPOTREBE SILE

Morate imati potpuno jasnu sliku o tome kada se sila može upotrijebiti, kako je upotrijebiti i s kojim intenzitetom i, što je najvažnije, kada upotrebu sile treba prekinuti ili umanjiti. Vaša je dužnost da se pobrinete da svi policijski službenici pod vašom komandom to znaju. Također trebate biti upoznati sa odredbama domaćih zakona, standarda i propisa koji regulišu upotrebu sile. Osim navedenog, u najmanju ruku trebate se pridržavati i Osnovnih principa Ujedinjenih nacija o upotrebi sile i vatrenog oružja od strane službenika za provođenje zakona, kao i Kodeksa ponašanja službenika za provođenje zakona Ujedinjenih nacija i Evropskog kodeksa policijske etike Vijeća Evrope. Ključno je da policijska obuka pruži dovoljno informacija kako bi se osiguralo da svi policijski službenici znaju kada se može upotrijebiti sila i kako se ta sila treba upotrebljavati. Vjerovatno ste imali priliku vidjeti policijske službenike u situacijama održavanja javnog reda kako palicom udaraju demonstrante ili učesnike koji napuštaju mjesto događaja. Jasno je da se takva upotreba sile ne može opravdati jer nema legitimnu svrhu niti je prijeko potrebna. Često se radi o izljevima policijske frustracije ili bijesa. Takvo postupanje je neprofesionalno i nezakonito. Policijski službenici su odgovorni za svoje nepropisno postupanje za koje mogu biti kažnjeni i krivično gonjeni. Time se samo povećavaju izgledi za narušavanje policijskog legitimiteta i još nasilniji otpor učesnika.

Policijske službe koje su se ranije susretale sa nasilnim demonstracijama mogu podleći tom uticaju i biti sklone primjeni agresivnijih pristupa u osiguranju budućih događaja, pa i mirna okupljanja posmatrati kao prijetnju. Takav način razmišljanja ograničava proces planiranja i mogućnosti odgovora na situaciju stavljajući težište na kontrolu prostora, kontrolu kretanja i pojačan nadzorom nad učesnicima kao najbolji način za uspostavljanje kontrole.

Naravno, vi i vaše kolege možete se naći u situaciji u kojoj ste primorani da brzo upotrijebite silu i to u veoma teškim, pa čak i opasnim situacijama. Bez obzira na to, svaki policijski službenik mora znati da se sila može upotrijebiti samo kada je 1. zakonita; 2. neophodna; i 3. srazmjerna.

Zakonita

Zakonito ovlaštenje za upotrebu sile mora biti predviđeno u domaćem zakonodavstvu ili običajnom pravu kao i sila koja će se upotrijebiti u skladu sa tim ovlaštenjem. Pravni okvir treba da bude jasan kako bi policijski službenici znali koje su njihove odgovornosti.

Neophodna

Upotreba sile će biti neophodna ako se legitimni cilj kojem se teži ne može postići nekim drugim nenasilnim sredstvima. Legitimni ciljevi za koje je neophodno upotrijebiti silu, između ostalog, su održavanje reda, sprečavanje ili otkrivanje krivičnih tijela te zaštita sigurnosti građana i policijskih službenika. Ako se građani pridržavaju zakonski izdatih usmenih naredbi policije, možda neće biti potrebe za upotrebom sile.

Srazmjerna

Srazmjerna se odnosi na najmanju moguću silu kojom se postiže legitimni cilj. Da bi znali da li je upotreba sile srazmjerna morate imati jasnu sliku onog što želite postići; na primjer, ako je vaš cilj da udaljite osobe koje blokiraju saobraćaj ili da spriječite fizički napad na druge. Nenapadno navođenje ljudi na kretanje putem usmenih komandi i blago gurkanje može se smatrati srazmjernom radnjom za premještanje demonstranata iz jednog područja u drugo. Možda neće biti potrebe za većom silom i korištenjem štitnika za guranje ili policijskih palica za udaranje učesnika. Radnja neće biti srazmjerna ako se manje nasilnom alternativom mogao postići isti efekat. Nema opravdanja za udaranje učesnika koji mirno napuštaju skup i ne pružaju otpor niti stvaraju nered.

PREVAZILAŽENJE FRUSTRACIJE

Tokom policijskog osiguranja javnog okupljanja nedvojbeno će biti situacija kada ćete osjećati frustraciju pa čak i ljutnju. To su prirodne i sasvim razumljive ljudske emocije u takvim okolnostima. Vrlo je vjerovatno da će pojedini učesnici skupa osjećati isto i da će biti uznemireni pa čak i ljuti zbog načina na koji se skup odvija. To može biti zbog toga što ste preusmjerili njihove demonstracije ili ih na neki drugi način ograničili u interesu sigurnosti građana i javnog reda. Te emocije mogu izražavati prozivanje ili ličnim uvredama ili drugim vidovima zlopotrebe i namjernim provokacijama. Ponašanje pojedinaca prema vama može prerasti u ozbiljno vrijeđanje, pa čak i krivično djelo kao što je pljuvanje ili pokušaj fizičkog napada na vas i vaše kolege. Takvo ponašanje je potpuno neprihvatljivo, ali se bez obzira na to mora predvidjeti kao mogućnost u određenim situacijama. Bit će vam teško da takvo ponašanje ne shvatite lično, međutim morate biti svjesni da ono vrlo vjerovatno nije usmjereno protiv vas kao osobe, već protiv onog što simbolizirate, a to je vlada ili organ države.

Vaš stil policijskog rada je veoma važan i od njega će ovisiti vaš uspjeh u omogućavanju skupova i kontrolisanju nereda ako do njih dođe. Policija u nekim pravnim sistemima isuviše često na samom startu zauzima konfrontacijski stav, što je dodatno naglašeno odjećom i opremom koju nose zbog vlastite sigurnosti. Vrlo je teško u policijskom službeniku koji nosi zaštitno odijelo, čizme, šljem s viziorom, umetke i eventualno štitnik vidjeti ljudskost. Zbog toga pojedine policijske službe imaju praksu nošenja šljema tek u kasnijim fazama okupljanja pa njihovi službenici nose šapke sve dok im šljem ne zatreba.

Sposobnost pokazivanja dobrog raspoloženja, iako to može biti teško, često pomaže u obuzdavanju takvog ponašanja i vas humanizira. Prihvatite i iskoristite svaku priliku da ponudite pomoć učesnicima ili drugim građanima. Kada obični posmatrač vidi policiju kako pruža podršku to će kod njega vjerovatno stvoriti pozitivan dojam da se radi o pristojnim i brižnim ljudima koji su jednostavno tu da rade svoj posao, profesionalno i nepristrano.

PREVAZILAŽENJE STRAHA I TJESKOBE

Vi kao policijski službenik bavite se visokorizičnim zanimanjem koje vas svakodnevno izlaže riziku od smrti i ranjavanja, naročito ako ste službenik koji ostvaruje prvi u kontakt sa građanima. Javnost od vas

očekuje hrabrost i da se izlažete opasnostima da bi zaštitili građane. Međutim, biti hrabar ne znači biti pošteđen osjećaja tjeskobe pa čak i straha. To često dolazi do izražaja u situacijama koje se tiču javnog reda i predstavljaju kako stvarnu tako i percipiranu prijetnju po vašu ličnu bezbjednost i ličnu bezbjednost vaših kolega. Iako se može pretpostaviti da će se takva osjećanja vjerovatno pojaviti kod mlađih ili manje iskusnih kolega koji ne znaju šta mogu očekivati, nijedan policijski službenik nije imun na njih. Tjeskoba od očekivanja nasilja može kod policijskog službenika izazvati pretjeranu reakciju dok se nastoji obraniti od prijetnji koje ne postoje, ili su pogrešno protumačene ili preuveličane.

Tjeskoba se može povećati kada gajite predrasude ili sumnje o određenim osobama. Strah od definitivnih prijetnji može uzrokovati slične pretjerane reakcije, što može dovesti do nepotrebne ili pretjerane upotrebe sile jer su policijski službenici pod stresom. U takvim situacijama doživjet ćete skok adrenalina, što može povećati vašu budnost.

Obuka je ključna za pravilno reagovanje u vrlo stresnim situacijama. Dobro obučeni i iskusni policijski službenici češće reaguju automatski i primjereno na prijeteće situacije, a da nisu ni svjesni potrebe promišljanja o ispravnoj reakciji.

Zapamtite da se u kontekstu javnog događaja, ili tačnije protesta, ne morate slagati sa osjećajima ili stavovima učesnika. Ne moraju vam se sviđati niti prema njima trebate biti indiferentni. Možete imati potpuno drugačije stavove od njihovih. Možda ćete uvidjeti da su njihove vrijednosti i uvjerenja potpuno suprotna vašim. U pluralističkom demokratskom društvu to je za očekivati. Suočit ćete se s ponašanjem i stavovima koje ćete možda smatrati uvredljivim, ali ne i kriminalnim. Omogućavanje mirnih protesta je alternativa nasilju. Ljudima baš to sredstvo može biti potrebno da izraze zabrinutost u vezi sa nekim aspektima javne politike i da nastoje svojim angažmanom potaknuti promjene tako što će mirnim putem pokazati svoje protivljenje. To su sasvim normalne i općeprihvaćene odlike zdrave demokratije jer građani žele učestvovati u političkom diskursu i na njega utjecati. Učešće na javnim skupovima i izražavanje stavova na skupovima od posebne je važnosti za manjinske i marginalizovane grupe čiji se glas inače ne bi čuo.

O privatnosti

Fotografisanje i snimanje (uključujući i korištenje javnog video nadzora) osoba koje učestvuju na skupovima nosi sa sobom brojne odgovornosti pa čak i rizike. To se uvijek mora raditi u skladu sa domaćim zakonima i politikama rada policijskih službi. Spoznat ćete da usmjeravanje objektiva foto aparata na neku osobu, ovisno o načinu na koji je to urađeno i okolnostima, može djelovati zastrašujuće ili čak prijeteće, te u najboljem slučaju stvoriti osjećaj narušavanja privatnosti. Ako ljudi misle da će ih policija snimati tokom okupljanja to ih može odvratiti od ostvarivanja njihovog demokratskog prava iz straha da će se informacije koje policija prikupi možda iskoristiti u nelegitimne svrhe. To će ovisiti o historijatu i trenutnom odnosu policije i javnosti, ali bi se ovaj odnos, u svakom slučaju, trebao razviti do tačke u kojoj javnost razumije legitimnost, pa čak i potrebu da snimate određena javna okupljanja. Otvorenost o tome šta radite i zašto je potrebno da to radite uvelike će vam pomoći da pridobijete povjerenje javnosti.

To ćete lakše postići ako budete odgovorni u korištenju opreme za snimanje i vodite računa da se fotografisanje i snimanje vrši uz potrebni senzibilitet. To treba raditi razborito i pažljivo, a ne na način koji sugerise prikrivenost, tajnost ili tajni nadzor. Ako se neke prakse uoče ili protumače na taj način, mogu vrlo brzo postati kontraproduktivne kada određeni elementi u skupu reaguju negativno i time povećaju vjerovatnoću izbijanja nereda koji želite izbjeći. Ovim se ne poriče postojanje potrebe za diskretnim snimanjem, ali potencijalne rizike toga treba odvagati u odnosu na uočene prednosti. Isto se odnosi i na korištenje operativnih policijskih službenika (policijskih službenika u civilu) za praćenje učesnika i prikupljanje informacija, što se često radi tako da se oni infiltriraju u gomilu i djeluju među učesnicima skupa. Trebate razmotriti da li je zaista neophodno angažovati te policijske službenike, odnosno da li se informacije mogu prikupiti na drugi način, jer je angažman operativnih policijskih službenika često nametljiva i problematična mjera. Ljudi imaju pravo na poštivanje njihove privatnosti i u nju se niko ne smije miješati bez legitimnog razloga.

OPERACIJE „PRED OČIMA SVIJETA“

Naravno da policija neće biti jedini posmatrač na skupu koji fotografiše i snima događaje na javnom prostoru. Uobičajeno je da građani imaju pravo da fotografišu i snimaju sve što se dešava u javnosti bez ograničenja.

Svako ko prisustvuje nekom događaju može napraviti snimak tog događaja i odmah ga objaviti na društvenim mrežama, što znači da će svako neprimjereno ponašanje vjerojatno biti objavljeno i da će ga veliki broj ljudi komentarisati i ocjenjivati. To treba da potakne policiju da se ponaša profesionalno i etički, bez obzira na ponašanje ljudi koji se nalaze ispred njih.

ZAUSTAVLJANJE I PRETRESANJE

Možda će se ukazati potreba za organizovanim i ad hoc zaustavljanjem i pretresanjem osoba koje prisustvuju skupu, odnosno osoba za koje imate sumnju da namjeravaju ometati skup ili protestovati protiv samog tog skupa. Ne zaboravite da su iskustva pokazala da operacije zaustavljanja i pretresanja često imaju ograničen učinak i mogu stvoriti više problema nego ih riješiti. Zaustavljanje i pretresanje može biti opravdano sredstvo za zaštitu javne sigurnosti kada je to nužno, a ne proizvoljno, i može imati učinka ako se provodi u svrhu sprečavanja i otkrivanja kriminalnog ponašanja. Međutim, toj praksi treba pribjegavati samo onda kada imate razuman razlog za sumnju da su određene osobe naoružane vatrenim oružjem ili drugim predmetima kojima mogu počinuti krivično djelo ili narušiti javni red. Na žalost, operacije zaustavljanja i pretresanja se često zloupotrebljavaju i brojne policijske službe su optužene za rasno i etničko profiliranje i namjerno ciljanje muškaraca mlađe dobi određene rase ili etničkog porijekla. Morate osigurati da se svako zaustavljanje i pretresanje vrši pravično i bez nezakonite diskriminacije jedne specifične grupe ljudi. Ovu taktiku treba koristiti ciljano i sporadično, u najboljem slučaju na osnovu dobivenih obavještajnih podataka. Vrlo je važno da svaka osoba koja je zaustavljena i pretresana bude tretirana sa poštovanjem i dostojanstvom. Možda ćete naići na osobu koja iz vjerskih razloga ima pokriveno lice ili nosi neku drugu vrstu pokrivala za glavu. Morate imati razvijen senzibilitet za situacije u kojima je neophodno da zatražite da se skine taj dio odjeće tokom pretresa i da za to imate spremno objašnjenje. Ovlaštenja koje imate morate uvijek koristiti srazmjerno u skladu sa situacijom. U idealnom slučaju, trebali

bi prvo zatražiti saglasnost date osobe iako ste ovlašteni da pristupite pretresanju. Osobe koje se pretresaju, u najmanju ruku, treba da znaju zašto ih pretresate i da to radite profesionalno i kulturno, a ne samo zato da bi ih uznemiravali ili na drugi način zloupotrebljavali svoje ovlasti. To znači da ćete morati uzeti u obzir i njihovu privatnost ako provodite pretres u javnosti i pobrinuti se da ne učinite ništa da osramotite ili na drugi način narušite njihovo samopoštovanje. Njihova privatnost se mora poštovati. Vaše ponašanje značajno će utjecati na povjerenje javnosti. Zapamtite da je cilj poboljšati sigurnost zajednice.

Deeskalacija

Dva su načina vašeg aktivnog angažmana u deeskalaciji. Prvi je da se poduzmu svi mogući koraci ka deeskalaciji, odnosno smanjenju napetosti tokom skupa, prije nego što prerastu u sukob ili nasilje. To će uvelike ovisiti o vašoj sposobnosti komuniciranja jer će vam biti potrebno sredstvo pomoću kojeg ćete direktno upozoriti učesnike ukoliko dođe do rasta napetosti ili ih uputiti na alternativne pravce ili dati druga uputstva učesnicima i građanima u interesu njihove lične sigurnosti i omogućavanja njihovih ciljeva, u mjeri u kojoj je to moguće.

Policijske snage prečesto stavljaju težište na sposobnost jačanja svojih kapaciteta u situacijama javnih nereda, ne obraćajući dovoljno pažnje sposobnosti smanjenja obima ili intenziteta policijskog djelovanja. To je drugi način na koji trebate biti uključeni u deeskalaciju, umanjujući vlastitu konfrontaciju, pa čak i prisutnost. Zapamtite da uvijek postoji taktička opcija da privremeno, geografski ili potpuno prekinete angažman. To ne znači povlačenje. Možda će biti situacija u kojima ćete htjeti da povučete policijske službenike ako smatrate da stalno prisustvo policije skreće pažnju na nasilje ili privlači nasilje i da bi povlačenje policije utjecalo na razilaženje učesnika. Naravno, to ne možete uraditi ako još uvijek postoji stvarna prijetnja po život ili imovinu drugih kojima je zbog toga potrebna vaša prisutnost i zaštita.

Neophodno je smanjiti upotrebu ili čak odustati od upotrebe određene taktike kada ona više nije potrebna. Taktike koje se koriste trebaju uvijek biti srazmjerne, što se posebno odnosi na upotrebu sile. Fleksibilnost u pravovremenom odgovoru na dinamiku situacije i promjenjive nivo prijetnje zahtijeva brzo prosuđivanje i dobru komunikaciju.

DINAMIKA MASE

Shvatanje načina na koji se ljudi ponašaju u masi ključno je za provođenje efikasnih policijskih operacija. Ranije se vjerovalo da ljudi u masi imaju psihologiju mase i da misle kao jedno. Smatralo se da učesnici reaguju impulzivno, da nisu sposobni da rasuđuju i da su po svoj prilici izgubili osjećaj individualnosti djelujući kao masa, ponekad čak kao da su u stanju hipnoze. Danas se stručnjaci u ovoj oblasti, i praktičari i akademici, općenito slažu da ne postoji jedan već više tipova grupa mase čije ponašanje određuju brojni i raznoliki faktori kao što su lokacija, vremenski uslovi pa čak i doba dana. Konzumiranje supstanci koje utiču na stanje svijesti, poput alkohola ili opojnih droga, očito ima važnu ulogu u ponašanju grupe. Zato je važno imati na umu da unutar jednog javnog skupa može postojati više vrlo različitih „grupa“ koje se drugačije ponašaju i razmišljaju.

Također ne treba zaboraviti da pripadnost pojedinca nekoj velikoj grupi može utjecati na njegovo ponašanje. Na neke osobe može utjecati ponašanje prijatelja ili drugih osoba u blizini, posebno kada je to ponašanje reakcija na neki oblik policijske akcije i stvara dojam da je ponašanje prihvatljivo kao odgovor, iako se možda tako nije tumačilo ranije. Neki pak mogu koristiti krinku mase za antisocijalno ili kriminalno ponašanje koje im u drugačijim okolnostima nikada ne bi ni palo na pamet. Mogu se osjećati imunim na posljedice zbog velikog broja ljudi koji u tome učestvuju i zbog većih izgleda da će ostati anonimni. Stoga uvijek postoji mogućnost da će javni red narušiti pojedinci koji inače ne bi osporavali policijske ovlasti niti bi nasiljem reagovali na njih.

SUZBIJANJE NASILJA

Ukoliko tokom demonstracija izbije nasilje, morate utvrditi njegov uzrok i nastojati da ga suzbijete dok u isto vrijeme, koliko je to moguće, omogućavate nastavak mirnog okupljanja. Vaša je obaveza da pružite ličnu sigurnost miroljubivim učesnicima koji se tako mogu naći u nasilnom okruženju. Trebate imati neka sredstva pomoću kojih možete djelotvorno komunicirati sa tim učesnicima i ako je vaš zahtjev da se učesnici razidu i napuste dato područje radi njihove lične sigurnosti, onda morate osigurati da postoji izlazni pravac za njih i da oni koji žele da odu, znaju koji je to pravac. Učesnicima treba dati dovoljno vremena da odgovore na bilo koju naredbu ili savjet prije nego poduzmete daljnje radnje.

Vaša uputstva moraju biti jasna. Tražiti od ljudi da se „raziđu“ nije dovoljno jer možda ne znaju kako na najbolji način da to urade. Recite im kako da se raziđu. Tako ćete izdvojiti one koji žele da uzrokuju probleme ili se ponašaju nasilno. Ne zaboravite da unatoč naredbi za razilaženje, uvijek će biti osoba koje nemaju namjeru da se nasilno ponašaju ili suprotstavljaju vašim postupcima, već se jednostavno zadržavaju da vide šta će se desiti. To može otežati razlikovanje naivnih posmatrača od onih koji se tu zadržavaju sa namjerom vršenja nezakonitih radnji.

Važno je razlikovati remetilačko od nasilnog ponašanja. Upravo zbog toga, tokom održavanja reda i mira može biti korisno da u određenoj mjeri tolerišete manje prekršaje ili kršenja krivičnog zakona i da ne poduzimate odmah predviđene mjere.

Učesnici ponekad mogu ometati saobraćaj ili druge koji na zakonit način obavljaju svoje poslove, ali to ne predstavlja nasilno ponašanje. Zapravo, većina skupova neminovno uzrokuje smetnje jer zauzimaju prostor koji koriste drugi građani za svoje aktivnosti. Vrlo je vjerovatno da će doći do ometanja slobode kretanja drugih ljudi, ali to ne umanjuje pravo na okupljanje i treba se tolerisati. Uvijek će postojati potreba za balansiranjem prava.

RAZLIKOVANJE

Vrlo je važno da vi u svojstvu policijskih službenika znate prepoznati i razlikovati elemente okupljanja.

Čak i kada se određeni pojedinci tokom okupljanja ponašaju nasilno ili nezakonito, njihovo ponašanje ne smijete pripisivati ostalim učesnicima skupa koji se ponašaju miroljubivo. Nemojte pretpostavljati da ponašanje nekolicine čini čitav skup nemiroљubivim. Morate znati kako da razlikujete one koji su mirolјubivi od onih koji nisu.

Zanimljivo je da se u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, u definiciji slobode izražavanja, navodi sljedeće: „Ostvarivanje ovih sloboda, budući da uključuje obaveze i odgovornosti, može podlijegati takvim formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili sankcijama predviđenim zakonom i koje su neophodne u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, sprečavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja i morala, ugleda ili prava drugih, sprečavanja širenja povjerljivih informacija ili u interesu očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.“ Nigdje drugo u Konvenciji nije predviđena ovakva odredba u pogledu bilo kojeg drugog prava. Ovom odredbom se konstatuje da način na koji se koristi sloboda izražavanja može biti opasan. Policija je dužna da osigura da se sloboda izražavanja ne koristi za narušavanje sloboda ili za napad na slobode drugih ili za podsticanje nasilja, diskriminacije ili mržnje prema drugima na osnovu rase, vjere, seksualne orijentacije, itd. ili za podiranje demokratskih principa.

KONTRADEMONSTRACIJE

Bit će situacija kada okupljanje poput demonstracija ili marša naiđe na kontrademonstracije osoba koje se protive vrijednostima, osjećajima ili idealima izraženim tokom tog skupa ili se na drugi način protive poruci koja se skupom želi poslati. Učesnici skupa kojim se izražavaju nepopularni stavovi imaju pravo na zaštitu od prijetnji i nasilja kontrademonstranata koji ih žele spriječiti u ostvarivanju njihovog prava na mirno okupljanje. U takvim okolnostima je izvjesno da ćete poduzeti mjere da održite distancu između dvije grupe i da ih držite fizički razdvojenim. Zbog toga će biti neophodno da razmotrite taktičke opcije kojima se to najbolje postiže. Također ćete morati prihvatiti činjenicu da je pravo na okupljanje kontrademonstranata jednako validno. Obzirom da se druga grupa građana namjerava javno usprotiviti prvobitno organizovanom skupu, treba joj omogućiti, u onoj mjeri u kojoj je to moguće, da svoj protest održi unutar vidnog i zvučnog polja prvobitnog skupa. To naravno nije nimalo lako jer distanca mora biti dovoljna da se zaštite učesnici oba skupa od fizičkog napada ili oštećenja njihove

imovine. U takvim situacijama mogu se koristiti fizičke barijere od visokih polikarbonskih plastičnih (Perspex) zaslona koji omogućavaju da se „vidi i čuje“, ali sprečavaju kontakt. Možda vi nećete imati pristup takvim resursima i morat ćete razmotriti druge opcije.

Osim osnovne dužnosti policije da zaštiti mirna okupljanja, od nje se često očekuje i da ih omogući. Policija može biti zakonski ovlaštena da ograniči javna okupljanja, pa čak i zabrani njihovo održavanje ako postoji ozbiljan rizik od nereda koje drugačije ne bi mogla spriječiti. Ograničavanje i zabrana okupljanja su legitimne opcije, a nametanje ograničenja u nekim situacijama može biti najbolji način da se osigura ostvarivanje i balansiranje prava, zaštiti životi i imovina i spriječe eventualni neredi. Međutim, svako ograničenje mora biti neophodno i srazmjerno. Ne možete, na primjer, poduzimati mjere da ograničite skup samo zbog prijetnje kontrademonstracija. Moguće je da neko okupljanje neće biti popularno i da će mu se većina protiviti. To može biti slučaj kada se radi o skupu u kojem učestvuju pripadnici etničkih manjina ili marginaliziranih političkih ili vjerskih grupa ili možda nekih drugih manjinskih grupa unutar LGBTI zajednice. Međutim, država je dužna da vodi računa o očuvanju „pluralizma, tolerancije i slobodoumnosti“ i sa pravom će očekivati od vas da radite na omogućavanju mirnog okupljanja. Vaša je dužnost da procijenite rizik od nasilja i takođe od koga bi nasilje vjerovatno moglo poteći. Bit će situacija kada ćete, unatoč prijetnji nasilja, i dalje morati da ulažete sve napore da omogućite okupljanje jer bi u suprotnom značilo da je dovoljno da grupa demonstranata samo zaprijeti nasiljem da bi spriječili zakonito ostvarivanje sloboda drugih. Iako rizik od nereda i nasilja jasno postoji, trebate planirati nametanje minimalnih ograničenja koja su neophodna za zaštitu života i imovine.

// Identifikacija

Od ključne je važnosti da građani mogu lako raspoznati svakog policijskog službenika angažovanog na upravljanju javnim skupovima, naročito kada se radi o protestima. Policijski službenici će samim tim biti više svjesni odgovornosti za vlastite postupke i da će biti pozvani na odgovornost ako i kada ne budu propisno postupali. To takođe pruža izvjesnu sigurnost javnosti da se ne radi o „bezličnim“ anonimnim agentima države i da je policija prepoznatljiva i odgovorna.

ODGOVORNOST

Svi policijski službenici moraju biti svjesni toga da su odgovorni za vlastite postupke i da će biti pozvani na ličnu odgovornost u skladu sa kodeksima postupanja u službi i krivičnim zakonom. Kada policajac nepotrebno ostavlja dojam da je nestrpljiv, nepristojan, brutalan ili na neki drugi način nepravičan u ophođenju sa demonstrantom, veća je vjerovatnost da će ljudi smatrati policiju (i zakon općenito) nelegitimnim.

Ne zaboravite da se svako navodno kršenje ljudskih prava mora istražiti detaljno i pravovremeno. Procjena da li su ispunjeni uslovi da se neko može smatrati odgovornim neće biti ograničena samo na policijske službenike koji su krivi za nedolično ponašanje, već se može proširiti i na službenike koji su odgovorni za rukovođenje i kontrolu operacije, a koji svoj posao nisu obavili u skladu sa profesionalnim standardima koji su usklađeni sa policijskim radom zasnovanom na ljudskim pravima.

Specijalni izvjestilac Ujedinjenih naroda za pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja i specijalni izvjestilac za vansudska, po kratkom postupku ili proizvoljna pogubljenja 2016. godine su zajedno izradili praktične preporuke za pravilno upravljanje okupljanjima. <https://digitallibrary.un.org/record/831673>

Također, Ured za demokratske institucije i ljudska prava OSCE-a objavio je 2016. godine svoj Priručnik o policijskom osiguranju skupova uz poštivanje ljudskih prava. www.osce.org/odihr/226981

Obje publikacije (koje su dostupne na više jezika) koristan su izvor informacija za policijske službenike o policijskom osiguranju javnih skupova uz poštivanje ljudskih prava.

Opremanje i osposobljavanje policijskih službenika

Kada radite sa javnim skupovima morate biti adekvatno i odgovarajuće opremljeni i obučeni da se nosite sa situacijama na koje ćete vjerovatno nailaziti. To znači da policijski službenici sa komandnim odgovornostima moraju proći specifičnu obuku o policijskom djelovanju tokom održavanja javnog reda i mira i o policijskom osiguranju skupova kao i obuku o njihovim odgovornostima za planiranje i izvođenje operacija. To se treba odražavati i na lanac komandovanja tako da se policijskim službenicima ne povjeravaju komandne odgovornosti za koje nisu osposobljeni.

Policijskim službenicima se mora obezbijediti lična zaštitna oprema koja pruža odgovarajuću zaštitu od prijetnji sa kojima se suočavaju ili sa kojima je vjerovatno da će se suočavati. Neophodno je da raspoložete različitom opremom koja će vam omogućiti da kontrolišete situaciju i intervenišete po potrebi. To podrazumijeva dostupnost blažih sredstava koja neće uzrokovati smrtne posljedice, ali i vatrenog oružja. Trebate se pobrinuti da su policijski službenici kojima se izdaje takva oprema propisno obučeni za njeno korištenje i upoznati sa politikama rada i zakonima o primjerenom i zakonitom korištenju opreme. Brojni su primjeri nepropisnog intervenisanja drugim sredstvima sile koja neće uzrokovati smrtne posljedice na način kojim se povećava vjerovatnoća da će doći do teških povreda ili čak i smrti. Dešavalo se da policijski službenici direktno ispaljuju suzavac na demonstrante uprkos upozorenjima koja su često odštampana na spremnicima suzavca. Ove zloupotrebe su rezultovale povredama koje su promijenile život ozlijeđenima te smrtnim posljedicama za koja nema opravdanja. Neophodno je osigurati da se taktička oprema koristi u svrhu za koju je namijenjena i na način koji je odobrena za upotrebu.

Iako će se vrlo često policijski službenici morati baviti postupanjem sa problematičnim i nasilnim učesnicima, jedan od izazova policijske obuke

je osigurati da policijski službenici ne doživljavaju većinu demonstranata kroz tu prizmu i da ne reaguju u skladu s tom percepcijom. Medijski fokus će uvijek biti na nasilnim demonstracijama i skupovima i na učesnicima koji su počinili krivična djela i uništavali imovinu. Ova iskrivljena slika ne bi trebala da utiče na vašu svijest o tome da se većina ljudi želi ponašati miroljubivo i da će se tako i ponašati ako im omogućite da ostvare svoje zakonske interese i izbjegnute sukob. Uvijek postoji opasnost od samoispunjavajućeg proročanstva, kada osoba predviđa da će doći do nereda, tako da svoje ponašanje i stavove prilagođava tome i tako doprinosi da se neredi zaista i dese. Primjer toga je veoma strog i konfrontacijski stav policijskih službenika iako situacija u kojoj se nalaze to ne nalaže.

Pored šljemova, gas maski i zaštitne odjeće, uključujući vatrootporna odijela, pa čak i zaštitne ograde i štitove koji se prvenstveno koriste za ličnu sigurnost policajaca, postoji niz uobičajeno dostupne opreme koja se može koristiti za kontrolisanje mase, kako je navedeno u daljem tekstu. Takva se oprema, kao što je naglašeno u ovom vodiču, smije koristiti samo ako postoje jasni razlozi koji opravdavaju njezinu upotrebu i gdje je ta upotreba nužna, srazmjerna i u skladu sa zakonom. Nijedan predmet ne bi smjeli da koriste neobučeni službenici, dok njihovu upotrebu obavezno naređuju policijski službenici koji su dio međusobno usklađene komandne strukture.

Oprema koja se uobičajeno koristi:

- ▶ policijske palice
- ▶ štitnici
- ▶ peper sprej
- ▶ suzavac
- ▶ gumeni meci
- ▶ vodeni topovi
- ▶ vatreno oružje

Resursi koji se rjeđe koriste:

- ▶ šok bombe
- ▶ akustični uređaji dugog dometa
- ▶ laserski uređaji
- ▶ psi

Potrebne vještine su one koje najbolje omogućavaju provedbu mirnog okupljanja. Stoga se treba usredotočiti na način komunikacije sa učesnicima, posebno u teškim situacijama i kako deeskalirati agresiju i nasilje kada se dese.

POSMATRAČI I MONITORI

Neće svi tokom okupljanja biti aktivni učesnici ili demonstranti. Vjerovatno je da će osim zainteresovanih predstavnika medija i znatizeljnih građana prolaznika, okupljanje pratiti i posmatrači domaćih i/ili međunarodnih organizacija koji su tu da posmatraju i evidentiraju šta se dešava. Ti posmatrači imaju pravo da prate skup i postupanje policije. Takvi posmatrači mogu koristiti foto aparate ili opremu za video snimanje kako bi lakše pratili i evidentirali šta se događa. Neki policijski službenici često u tome vide smetnju ili čak prijetnju i stoga žele intervenirati kako bi zaustavili snimanje ili na drugi način ometali ili spriječili rad posmatrača, ponekad čak nastojeći da nezakonito oduzmu ili oštete opremu. U stvari, trebate imati na umu da kao policijski službenici imate odgovornost da omogućite posmatračima da obavljaju svoje zakonske dužnosti. U idealnom slučaju, prije skupa stupit ćete u kontakt sa posmatračima i predstavnicima medija i razgovarati sa njima o tome šta očekujete da ćete postići i kako to namjeravate postići, dajući im što više informacija a da pri tom ne ugrozite svoju operaciju i strategiju. Trebate se pobrinuti da imate izgrađen odnos sa posmatračima koji vam omogućava otvoren kanal komunikacije čak i nakon završetka događaja. Bit će vam korisno da imate pristup njihovim izvještajima, a pozitivne reakcije na te izvještaje doprinijet će statusu vaše policijske službe kao napredne i transparentne. Policijske radnje kojima se nastoji oduzeti oprema za snimanje ili na drugi način ometati posmatrače rijetko su opravdane, i što je još važnije, mogu utjecati na atmosferu okupljanja i potpiriti neprijateljstva. Uvijek će postojati argument da ako svoj posao radite profesionalno, onda ćete željeti da tome neko i posvjedoči. Samo onda kada se policijski službenici ponašaju neprofesionalno veći su i izgledi da će im smetati da tom ponašanju neko svjedoči ili ga evidentira.

Važnost slobode okupljanja u vrijeme izbora i političkih demonstracija

Izbori i referendumi su redovne pojave u svim državama. Mogu se organizovati na različitim nivoima, lokalnom ili državnom, i obično se održavaju iz vrlo značajnih razloga, kao što je izbor predsjednika, zakonodavne skupštine ili nižih organa vlasti, ili zbog izmjene ustava. Izbori i referendumi su neminovno politički obojeni, suparnički i osporavani i predstavljaju okruženje u kojem su prava na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja posebno upitna i podložna kršenju. U takvim okolnostima mirna okupljanja isuviše često bivaju podvrgnuta nepotrebnim ograničenjima ili odstupanjima, a učesnici okupljanja uznemiravanju, pa čak i nasilju od strane suprotstavljenih stranačkih interesa ili čak od same policije. Ljudi se moraju osjećati sigurnim i slobodnim da učestvuju na zborovima ili drugim skupovima na kojima mogu izraziti svoje mišljenje bez straha od napada. To će imati ključnu ulogu u osiguranju usklađenosti izbornog procesa sa demokratskim principima jer će biračko tijelo osjećati da može izaći i slobodno izraziti svoje pravo glasa. Zaštita prava na slobodu izražavanja i udruživanja kroz omogućavanje skupova suština je izražavanja volje naroda i osnova je autoriteta vlasti. Ograničenja ne bi trebalo nametati samo da bi se ograničili kritičari. Cilj bi uvijek trebao biti da se omogući skup u onoj mjeri u kojoj je to moguće, jer je pluralitet glasova i mišljenja ključan za zdravlje demokratije. Kao što je već objašnjeno, svi imaju pravo na jednaku zaštitu pred zakonom kao i zaštitu od diskriminacije zbog njihovih političkih stavova, rasne i etničke pripadnosti, vjere, spola, jezika, boje kože ili nacionalnog ili socijalnog porijekla.

Policijski službenici trebaju prihvatiti da je učešće ljudi u mirnim skupovima u ovim vremenima bolje nego da njihove frustracije prerastu u nasilje u potrazi za načinom da izraze svoje mišljenje. Njihovo učešće u mirnom izražavanju treba podsticati i aktivno podržavati kao alternativu mogućem javnom neredu koji je podstaknut visokim tenzijama. Razumljivo je da je policijskim službenicima koje plaća država teško održavati profesionalne standarde o upotrebi sile kada ta država i sama ne poštuje demokratska načela i vladavinu prava i radije koristi policiju kao instrument za zastrašivanje, uznemiravanje i ušutkivanje opozicije. Međutim, pružena zaštita mora obuhvatati i omogućavanje posmatračima iz organizacija civilnog društva ili medija da posmatraju skupove i policijsko osiguranje skupova.

OBUZDAVANJE UČESNIKA

Bit će situacija kada okolnosti nalažu kontrolu ili ograničenje kretanja učesnika okupljanja, odnosno kretanja slučajnih prolaznika ili drugih osoba prisutnih na mjestu događaja. Razlozi za to mogu biti različiti, uključujući sprečavanje ili obuzdavanje ozbiljnog nereda ili zbog zaštite lične sigurnosti samih ljudi. Stepen ograničenja koje namećete građanima, kao i trajanje tog ograničenja, u datim okolnostima odredit će da li je ograničenje u očima javnosti bilo opravdano ili ne. Izazov će biti kršite li ili ne prava učesnika ili drugih prema članu 5. Konvencije, koji kaže da svako ima pravo na slobodu i ličnu sigurnost. Međutim, ova taktika će biti opravdana ako se može pokazati kao najmanje nametljivo i najefikasnije sredstvo koje vam je u tom trenutku dostupno za postizanje legitimnog cilja; neka su ograničenja dopuštena prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima ako su ispunjeni određeni uslovi. Ograničenje kretanja, čak i na nekoliko sati, ne mora predstavljati lišenje slobode ako se propisno sprovede. Naravno, moguće je da će se neke osobe bez razloga naći zadržani u vašem području ograničavanja i možda će biti potrebno da ih „pustite“. Druge će možda trebati „pustiti“ zbog lošeg zdravlja ili drugih okolnosti koje to nalažu. Morate shvatiti da će vjerovatno doći do rasta tenzija kada vas drugi vide kako puštate određene osobe iz ograničenog prostora dok većinu i dalje držite pod nadzorom u tom prostoru. Treba naglasiti da svoju taktiku morate stalno preispitivati. Ono što je u jednom trenutku bilo opravdano može prestati da bude zakonito kada se događaji promijene tako da taktika koju koristite više nije razumno neophodna.

RAZILAŽENJE UČESNIKA

U većini slučajeva učesnici okupljanja će se sami razići po završetku događaja. To je naravno željeni ishod. U idealnom slučaju, policija ne bi trebala primoravati grupe ljudi da se raziđu osim u slučaju nasilja, odnosno ozbiljne prijetnje od javnih nereda. Čak i kada morate da udaljite učesnike, prvo trebate pokušati da usmenim ili vizuelnim naredbama to postignete, obavještavajući učesnike da se moraju razići i, ako je moguće, razgovarati i sarađivati sa organizatorima na zagovaranju sigurnog i brzog razilaženja. Ako je potrebno upotrijebiti silu za rastjerivanje okupljenih, tada, kao u svim slučajevima u kojima se treba upotrijebiti sila, treba dati upozorenje, osim ako bi odugovlačenje uzrokovano izdavanjem upozorenja povećalo vjerovatnost smrti ili ozbiljne tjelesne povrede policijskih službenika ili građana.

SPREMNOST NA UČENJE IZ ISKUSTVA

Spremnost na učenje igra ključnu ulogu u vašem budućem uspjehu. Morate biti spremni da učite iz vlastitog iskustva osiguranja javnih skupova i iskustva policijskih kolega u drugim zemljama, kao i iz izvještaja i kritika o tim policijskim operacijama. Te analize će vam pomoći da utvrdite najbolje prakse i one koje su problematične.

Kao organizacija posvećena učenju te usavršavanju i pružanju najboljih usluga vašoj zajednici, trebate utvrditi šta se pokazalo uspješnim, a šta nije, te procijeniti implikacije dobrih i loših praksi u svrhu dalje obuke i policijskog osiguranja budućih događaja. U idealnom slučaju, nakon svakog okupljanja, a posebno nakon većih događaja, trebate provesti analizu uspješnosti operacije na svim nivoima, uključujući policijske službenike koji su bili „na terenu“, na prvoj liniji operacije. Trebate procijeniti da li ste mjerama koje ste poduzeli postigli ciljeve kojima ste težili. Također je korisno dobiti procjenu neovisnih posmatrača i, ako je moguće i prikladno, od samih organizatora, jer je vaš cilj da poboljšate svoju sposobnost pružanja djelotvornog osiguranja koje na najbolji način omogućava održavanje okupljanja. Nemojte pažnju usmjeravati samo na odbranu svog ponašanje od kritika ili na odbacivanje pritužbi. To su značajni i važni izvori koji će vam pomoći da promijenite praksu na bolje.

Trebate razmotriti koje su promjene neophodne u svjetlu naučenih lekcija, te kako se te promjene najbrže mogu realizovati uporedo sa obukom policijskih službenika koji će ih provoditi na terenu. Lekcije nisu naučene ako ne dovedu po promjena u organizaciji u smislu organizacione kulture, praksi i vrijednosti. Trebate raspolagati sredstvima koja će to osigurati da će se sve ovo zaista i provesti.

Zaključak

Kako bi bili sigurni da policijsko djelovanje tokom okupljanja poštuje ljudska prava i da radite svoj posao profesionalno, morate se pobrinuti da je sve što radite u svojstvu policijskog službenika uvijek zakonito, neophodno, srazmjerno i da se sa poštovanjem odnosite prema svim ljudima s kojima dolazite u kontakt. Prema svima se odnosite jednako i nikada ne pokazujte pristrasnost ili diskriminaciju prema osobama na osnovu njih od više stotina stranica. Vodič ne sadrži uputstva o tome kako postaviti zonu isključenja ili kako poduzeti mjere za obuzdavanje gomile. Vodič se isto tako ne bavi angažovanjem taktičkih mobilnih jedinica, načinom komunikacije sa predanim demonstrantima kao što su pripadnici Crnog bloka ¹ i važnošću planiranja kako bi se reagovalo na potrebu za namjenskim prostorijama za zadržavanje lica lišenih slobode. Svrha vodiča, kako je i objašnjeno na početku, je da se praktičarima pruži sažetak ključnih principa i praksi koje su neophodne za omogućavanje okupljanja u modernim demokratijama. Za neke će vodič biti izvor novih materijala za učenje, dok će drugima poslužiti kao podsjetnik.

Ipak, policijsko osiguranje skupova, mnogo više od mnogih drugih aspekata vašeg rada, može da vas dovede u sukob sa širokim slojevima društva koji vam se inače nikada ne bi suprotstavili. Ti odnosi predstavljaju ozbiljan izazov i stavljaju na test vaš profesionalizam.

U takvim kontekstima, ljudi u vama mogu vidjeti instrument države, ali to ne znači da ne možete postupati nepristrasno. Nema sumnje da u brojnim pravnim sistemima na području Vijeća Evrope policijski službenici nemaju isti nivo operativne nezavisnosti. U nekim oblastima, policijski službenici izloženi su pritisku vladinih ministara, zvaničnika pa čak i nadređenih da određene skupove osiguravaju na način kojim se

1 Crni blok (eng. black bloc) je taktika koju koriste demonstranti koji nose crnu odjeću, skijaške maske, šalove, sunčane naočale, motociklističke kacige ili druge zaštitne maske kojima se može sakriti identitet.

ne poštuju ljudska prava i kojim se krši obaveza policijskih službenika da zaštitite i izvršavaju svoje dužnosti u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. Takvi uticaji, odnosno pokušaji da se policija „ubijedi“, mogu kompromitovati vašu operativnu nezavisnost. Ne zaboravite da u svom policijskom radu morate pridržavati domaćih, ali i međunarodnih standarda koje je vaša država prihvatila. Vlade se mijenjaju, ali vaša odgovornost za vlastite postupke prema ljudima i zakonu se ne mijenja. Vi odgovarate za svoje postupke i za postupke policijskih službenika pod vašom komandom kada im izdate nepropisne naredbe, odnosno kada ne poduzmete odgovarajuće mjere u situacijama u kojima su oni krivi za nepropisno postupanje. Radite posao koji ste odabrali dostojanstveno i profesionalno, iskazujući poštovanje prema drugima. Uvidjet ćete da vas to najviše ispunjava na ličnom planu i da ljudi kojima služite to najviše cijene.

Inicijativa za ovaj vodič je potekla iz Jedinice za saradnju u policijskom djelovanju i oblasti lišenja slobode Vijeća Evrope. Osmišljen je kao instrument za obuku policijskih službenika koji su angažovani na osiguranju javnih okupljanja.

Policijsko osiguranje javnih okupljanja ne smije biti nekvalitetno zbog izuzetne važnosti koju oni imaju kao središnji element temeljnih sloboda koje doprinose razvoju dinamičnih, pluralističkih demokratija. Policija treba da omogući javna okupljanja i da pri tome u očima javnosti bude pravična, nepristrasna i da poštuje prava svih građana.

Posljednih godina svjedoci smo sve većeg broja javnih skupova u zemljama članicama Vijeća Evrope i šire. Broj skupova kojima se izražava aktivni protest značajno se povećao, kao i njihov obim, geografska rasprostranjenost te motivi i razlozi zbog kojih se organizuju.

Ovaj vodič za praktičare namijenjen je policijskim službenicima kao resurs koji je lako dostupan, razumljiv i primjenjiv, i koji će im pomoći da ostanu fokusirani na činjenicu da je njihov posao zaštita građana i očuvanje ljudskih prava uz održavanje javnog reda.

Ovaj vodič je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ili Vijeća Evrope.

BOS/HRV/SRP

Zemlje članice Evropske unije odlučile su da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija poklanja posebnu pažnju razmjeni postignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Prijevod sufinansira
Evropska unija

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE